

*Кудрявцева Н. С.,**доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри теорії та практики галузевого перекладу
Херсонського національного технічного університету*

ЛІНГВОКОГНІТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПЕРЕКЛАДУ Й ПОНЯТТЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ

Анотація. Стаття містить теоретичний аналіз широко застосованого в традиційному перекладознавстві поняття еквівалентності, здійснений крізь призму усталеного в ньому розрізнення слова і смислу. Метою є вивчення того, як саме дихотомія слова і смислу реалізується в межах лінгвокогнітивного підходу до перекладу, який виявляє свою ефективність під час міжмовного відтворення термінів на позначення абстрактних понять. Передумовою досягнення цієї мети є визначення змісту поняття так званої концептуальної, або поняттєвої, еквівалентності як аналітичної категорії перекладознавчих досліджень лінгвокогнітивного спрямування. На матеріалі термінологічних позначень абстрактних категорій простору, часу, руху і причини в давньоіндійській, грецькій, латинській, англійській, німецькій, українській і російській мовах, а також відповідних контекстів їх уживання у філософській літературі встановлюється, що актуальним для перекладацької практики механізмом поєднання форми і смислу, що уможлилював би зняття опозиції буквального й вільного перекладів, може бути поняття внутрішньої форми слова. Виявляючи співвідносність із детерміністськими поглядами на мову, які припускають наявність тісного зв'язку між формою і значенням, поняття внутрішньої форми відкриває шлях до принципу невизначеності перекладу. Принцип невизначеності передбачає визнання того факту, що значення не є стабільним, раз і назавжди описаним остаточно, проте виявляється динамічним, відзначається перспективністю, з огляду на так званий «ефект спостерігача», і може розумітися як фрейм інтерпретації терміна. Згідно із семантикою фреймів, значення слова не є сумою окремих концептів, проте забезпечує «місце доступу» до пов'язаних із ними концептуальних структур, створюючи «значеннєвий потенціал» слова. Поряд із лексичним значенням цей потенціал включає енциклопедичне знання, що в традиційних теоріях називають «фоновими знаннями». У такому підході концептуальна/пояттєва еквівалентність передбачає витлумачення термінів як залежних від фреймів, до яких вони входять, і водночас як таких, що накладають специфічну інтерпретацію на філософський матеріал, структуруючи його на основі особливої ментальної репрезентації.

Ключові слова: еквівалентність, лінгвокогнітивний підхід, внутрішня форма, семантика фреймів, філософська термінологія.

Постановка проблеми. Тривалий час процес перекладу уявлявся як міжмовне перекодування тексту оригіналу в перекладений текст. Традиційний підхід у перекладознавстві ґрунтувався на визначенні перекладу як процесу перемикування мовного коду, який передбачає заміну одиниць мови джерела одиницями цільової мови. Центральним у такому погляді на

переклад виявляється поняття еквівалентності, яке, набуваючи різних визначень (природна, формальна, динамічна тощо), у загальному сенсі передбачає визнання того, що переклад має те саме значення, що й оригінал [30, с. 7]. По-різному визначаючи «значення», усі традиційні теорії перекладу не мають одностайної згоди щодо того, як саме «працює» еквівалентність, зазвичай припускаючи наявність певного *tertium comparationis* (референта, функції, повідомлення), з яким мають співвідноситися обидві мови [10; 11; 24; 25; 27; 28; 29].

Напевно, найабстрактнішим описом «значення» в парадигмі так званої «природної еквівалентності», що засновується на припущенні про об'єктивність існування «третього в порівнянні» [30, с. 6–23], є теорія Д. Селесковіч [33], згідно з якою переклад передбачає девербалізацію тексту з метою оприявлення того смислу, який можна виразити будь-якою мовою. На відміну від Ж.-П. Віне й Ж. Дарбельне [34], які засновували переклад на порівнянні форм, Д. Селесковіч апелює до значно більш ефемерного явища, про яке фактично неможливо дізнатися за висунутої нині умови повного звільнення від семіотичної форми.

Новий когнітивний підхід, заснований на взаємозв'язку мови й мислення, призвів до зміни фокусу в перекладознавстві та оновленого розуміння перекладацького процесу як активації й взаємодії поняттєвих систем носіїв вихідної та цільової мов, а також ролі перекладача як посередника в міжкультурній комунікації. Орієнтований, на протигагу теоріям еквівалентності, не на продукт, а на процес перекладу, когнітивний підхід дає можливість кращого розуміння механізмів отримання якісного кінцевого продукту.

Варто зазначити, що співвідносні з таким поглядом роздуми про способи перекладу були в усі часи актуальні для перекладачів-практиків, які, коливаючись між лояльністю вихідному або ж цільовому тексту, мислили й часто продовжують мислити в термінах репродуктивної та адаптивної стратегій. Якщо перша передбачає домінування тактик дослівного/буквального перекладу з використанням прямих повних відповідників, кальок, лексичних і семантичних запозичень [22, с. 20] і спрямована на чітке дотримання оригінальних формулювань і конструкцій вихідного тексту, друга висуває на перший план уживання різних типів заміни (семантичних і граматичних трансформацій), а також додавань, вилучень, компенсацій [22, с. 20] і прагне відтворювати смисл, а не точну форму оригінального вислову. Зазвичай буквальний переклад характеризується більш високим рівнем еквівалентності, однак за відтворення формальних елементів оригіналу може порушувати норми й узус цільової мови або викривляти дійсний зміст вихідного повідомлення. Виконаний на більш низькому рівні еквівалентності вільний

переклад визнається адекватним за умови відповідності іншим нормативним вимогам, а також відсутності суттєвих втрат у передачі змісту оригіналу [10, с. 234].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття еквівалентності перекладу тлумачиться в наявних енциклопедичних джерелах доволі широко, позначаючи як смислову спільність прирівнюваних одна до одної одиниць, так і відносини між окремими знаками, текстами [15, с. 253–254], зазвичай розглядається за типами (референційна/денотативна, конотативна, прагматична/динамічна, формальна, текстова, функційна, ситуативна) [31, с. 96–97]. Еквівалентність за функційної константи вихідного й цільового текстів визначається Л.Л. Нелюбіним як особливий випадок адекватності [15, с. 254]. Однак, якщо еквівалентність орієнтована на результат (продукт), адекватність характеризує «таке співвідношення вихідного й кінцевого текстів, за якого послідовно враховується мета перекладу» та виявляється орієнтованою на процес перекладу [15, с. 13]. Адекватний переклад передбачає «відтворення єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови», а також передачу тотожної інформації рівноцінними засобами [15, с. 13].

Представлена в стратегіях буквального й вільного перекладів дихотомія слова і смислу по-різному відбивається в трьох сучасних напрямках перекладознавства: лінгвістичному, комунікативному й когнітивному. У межах лінгвістичної теорії перекладу розроблене поняття одиниці перекладу, що розуміється як мінімальна одиниця тексту оригіналу, яка має еквівалент у тексті перекладу [1], а також ієрархія рівнів еквівалентності [10; 27]. Відповідно до комунікативної теорії, переклад – це процес міжмовної та міжкультурної комунікації, у якому створюється вторинний перекладений текст, що змінює текст оригіналу в новому мовному й культурному середовищі [4, с. 19–20]. Спілкування як таке відбувається за допомогою комунікативних одиниць, які можуть різнитися між собою у відмінних культурах [20, с. 188], а отже, міжмовна комунікація «переходить мовні межі» [23, с. 42]. Відповідно до цього, у комунікативну модель включаються, з одного боку, дві мови: мова оригіналу й мова перекладу, а з іншого – такі екстралінгвістичні компоненти, як дві культури, дві комунікативні ситуації. Варто також зазначити, що головною відмінністю комунікативної теорії перекладу від лінгвістичної є те, що центральне для першої теорії поняття комунікативної еквівалентності не передбачає рівності двох текстів у жодному із сенсів, окрім комунікативного, який становить лише один із рівнів у лінгвістичній теорії перекладу.

Метою статті є вивчення того, як саме дихотомія слова і смислу реалізується в межах лінгвокогнітивного підходу до перекладу, який виявляє свою ефективність під час міжмовного відтворення термінів на позначення абстрактних понять. Передумовою досягнення цієї мети є всебічний аналіз усталеного в перекладознавстві поняття еквівалентності, а також визначення змісту поняття концептуальної, або поняттєвої, еквівалентності як аналітичної категорії перекладознавчих досліджень лінгвокогнітивного спрямування. Матеріалом дослідження слугують термінологічні позначення абстрактних філософських понять простору, часу, руху та причини в давньоіндійській, грецькій, латинській, англійській, німецькій, українській і російській мовах, а також відповідні контексти вживання цих термінів у філософській літературі.

Доречно припустити, що актуальний для перекладацької практики механізм поєднання форми і смислу, що уможли-

влював би зняття опозиції буквального й вільного перекладів, являє собою застосоване нами [13] поняття внутрішньої форми. Поєднуючи позначуване з тим, що позначає, внутрішня форма мовної одиниці, включно й тексту, постає тим «образом образу», тим уявленням [18, с. 117], яке забезпечує єдність «сил, що позначають», і «сил, що створюють позначуване» [5, с. 98]. Такий механізм проявляється в прагненні одного плану до взаємодії з іншим, що в разі породження тексту передбачає прагнення форми до змісту, а в процесі його (тексту) сприйняття – спрямування до змісту від форми. Якщо, за влучним висловом В.В. Бібіхіна, внутрішня форма постає «як початок організації і звукової матерії знака, і його семантики» [2, с. 62], можна погодитися з тим, що її роль уподібнюється до ролі суперсегментних одиниць, які задають спосіб прочитання позначуваного й того, що позначає, накладаючи на них свій «відбиток переозначення» [7, с. 83–84].

Разом із тим варто також звернути увагу на те, що використовуване в роботі поняття внутрішньої форми як етапу ментального мапування, як фрагмента того значення, яке існує в свідомості людини й активує енциклопедичне знання, обов'язково передбачає вихід на поняттєвий рівень, тобто пов'язується з відбитою у внутрішній формі концептуальною структурою. Саме тому вживані в межах розвідки терміни *адекватність* та *адекватний переклад*, загалом наслідуючи вищенаведене розуміння як «відтворення єдності змісту й форми», у процесі передачі інформації оригінального повідомлення насамперед передбачають необхідність залучення енциклопедичних знань шляхом виходу на рівень поняттєвої системи. У такому визначенні ці терміни відрізнятимуться від асоційованої з ними функційної й комунікативної тотожності перекладу та оригіналу, які постулюються динамічною, прагматичною або функційною еквівалентністю [22, с. 17].

Поняття внутрішньої форми виявляє співвідносність із так званими детерміністськими поглядами на мову [30, с. 91], які припускають наявність тісного зв'язку між формою і значенням, на противагу окресленим вище теоріям еквівалентності, становлять підґрунтя ідеї невизначеності перекладу, про яку ми вже згадували [12]. Беручи свій початок в античній дискусії про «правильність імен», що серед інших зачіпає й питання етимології [17], детерміністське розуміння мови вповні реалізується у вигляді досліджуваної нами теорії лінгвістичної відносності, яка в аспекті зв'язку між поняттям і його вираженням також корелює з модерністською естетикою і Гайдеггеровою герменевтикою. Разом із визнанням нероздільності форми і змісту в мистецтві, неперекладності поезії, а також ствердженням суто відносної можливості перекладу, що, як лише приблизно відповідний оригіналу, має сприйматися як незалежний витвір мистецтва, зазначені теорії проголошують неможливість досягнення традиційної еквівалентності, яка засновується на ідеї перекодування.

Варто також відзначити низку інших важливих висновків, що походять із продукovanого детерміністськими теоріями принципу невизначеності перекладу, який, заперечуючи традиційну еквівалентність, постулює неможливість досягнення повного перекладу. Тоді як еквівалентність, як правило, засновується на апеляції до авторитета (словник, експерт, попередній переклад тощо), підґрунтям скептицизму в концепції невизначеності є так званий «ефект спостерігача». У такій перспективі текст перекладу розглядається як зумовлений не текстом

оригіналу, а перекладачем, який уводить до нього власний набір фреймів інтерпретації, унаслідок чого процес сприйняття оригінального повідомлення постає не як перекодування, а як взаємодія цього повідомлення й поняттєвої системи перекладача.

Варто підкреслити, що фундаментом принципу невизначеності є особливе розуміння значення, яке в жодному разі не уявляється чимось, що шифрується однією мовою і розшифровується під час перекладу іншою, проте створюється, конструюється перекладачем з урахуванням його мовно/культурно-специфічного «багажу». Якщо гарантом традиційної еквівалентності є припущення про стабільність значення, яке цілком можливо розкрити, наприклад, за звернення до словника (словникове значення), принцип невизначеності передбачає визнання того факту, що значення не є стабільним, раз і назавжди описаним остаточно, проте виявляється динамічним, відзначається перспективністю, з огляду на зазначений «ефект спостерігача», а тому може розумітися тільки як «значеннєвий потенціал», який підлягає інтерпретації (енциклопедичне значення).

Отже, принцип невизначеності перекладу органічно вбудовується в описаний нами лінгвокогнітивний контекст, на тлі якого ми пропонуємо розгляд проблем перекладу філософської термінології.

Недостатня увага, що приділялася в межах лінгвістичного та комунікативного перекладознавства вивченню ментальної природи перекладацьких процесів та активної ролі перекладача-інтерпретатора з його здатністю сприйняття і породження текстів, спричинила появу лінгвокогнітивної теорії перекладу, одним із засадничих постулатів якої можна, на нашу думку, уважати вище окреслений принцип невизначеності. В основі відповідних досліджень лежить розуміння того, що процес перекладу – це не перекодування, не міжмовна трансформація одного тексту в інший, а насамперед мовленнєво-розумовий процес, активне осмислення перекладачем тексту оригіналу, у результаті якого в його свідомості формується структура смислів, яка потім вербалізується у вигляді тексту перекладу [14]. Когнітивна діяльність індивіда як складник його свідомості (поряд із мовною компетенцією та конкретними знаннями) відбувається в певному культурному контексті [9], а також до певної міри забарвлюється конкретно природною мовою. Отже, своїм обов'язковим результатом когнітивна діяльність має продукування як спільних, заснованих на «універсальному втіленні», так і культурно-специфічних концептуальних структур.

На відміну від лінгвістичного та комунікативного напрямів у перекладознавстві, когнітивний підхід до перекладу базується на визнанні особливої значущості культурно-специфічних ментальних репрезентацій, співвідносних зі смислом у згаданій вище дихотомії «слово – смисл», гармонійно поєднується з лінгвокультурологічним напрямом перекладацьких досліджень. При цьому поняття внутрішньої форми як основи поєднання форми і змісту являє собою необхідний ключ до виявлення цієї мовно-культурної специфіки. Отже, ми схильні вважати, що в когнітивному ракурсі класична перекладацька дихотомія перетворюється на вектор когнітивно-перекладознавчого аналізу, який передбачає рух від зовнішньої через внутрішню форму слова до тієї концептуальної структури, яка співвідноситься з даним словом і набуває вигляду «слово → смисл».

Оскільки мова призначена для активації фрагментів поняттєвої системи, чому сприяє вмотивованість мовних знаків,

першорядного значення в процесі перекладу набуває вміння працювати з мовою в такий спосіб, аби з'ясувати автентичну концептуальну структуру, котра асоціюється з тим чи іншим словом у вихідній мові, щоб у належний спосіб відтворити її засобами мови перекладу. Як зазначалося вище, успіх активації окремих елементів поняттєвого рівня залежить від того, наскільки правильно «вбудовується» в них внутрішня форма [6], або ж від того, наскільки перекладачеві самому вдається виявити її тією мірою, яка була б достатньою для відтворення відповідної інформаційної структури.

З огляду на результати дослідження зазначеної лексики з філософсько-категоріальним значенням, терміни, які з традиційного погляду є перекладними еквівалентами, тобто «прямими, повними й постійними відповідниками, вибір яких не залежить від контексту» [15, с. 253], у більшості випадків співвідносяться з нееквівалентними, а інколи навіть парадигмально протиставленими, когнітивними моделями [13]. Це зумовлено системністю філософського світогляду, що ефективно репрезентується у вигляді фрейму інтерпретації терміна. Фрейми активуються, коли перекладач, намагаючись визначити зміст терміна, приписує йому певну інтерпретацію, пов'язавши цей термін із когнітивною моделлю, яка є відомою на додаток до його словникового значення. Так, наприклад, інтерпретуючи значення дінд. *kālāḥ* «час», перекладач, обізнаний із загальним релігійно-міфологічним контекстом давньоіндійської філософії, не тільки розуміє, що осмислення часу, позначене цим терміном, передбачає об'єднання таких основних семантичних осей давньоіндійської онтології, як світло і коловий рух, а й усвідомлює, що розгляд відповідного філософського світобачення загалом визначається перспективою саме цієї онтологічної категорії. Неправильне розуміння фрейму може виникнути внаслідок приписування терміну першої ліпшої знайомої інтерпретації, яку скоріше за все «підказує» перекладачеві його рідна мова, наприклад, інтерпретації дінд. *kālāḥ* у межах світоглядної парадигми, типової для носіїв європейських мов. Завданням перекладача і є запобігання такій неадекватній рецепції шляхом подання й витлумачення тієї особливої, мовно/культурно-специфічної системи знання, на тлі якої має відбуватися інтерпретація.

Так, наприклад, наявний російський переклад згаданого вище гімну часу з Атхарваведи [3, с. 307], який описує космогонічну сутність дінд. *kālāḥ*, на наш погляд, потребує спеціального перекладацького коментаря, адже такі рядки, як, зокрема, «говорят, это время на высочайшем из небосводов», «это оно обошло вокруг существований», потребують прояснення давньоіндійського осмислення часу як безкінечного колового руху сонця небосхилом (тобто як часу циклічного), а такі рядки, як «Время! Оно простирается во все существования / Оно шествует как первый бог» мають бути прокоментовані відповідним чином, з огляду як на отожднення часу із законом, істиною, світовим порядком і світом загалом, так і на його ідентифікацію з Брахманом як єдиним джерелом усього суцього.

Основна ідея семантики фреймів полягає в тому, що значення слова не є лише сумою окремих концептів, на які його можна розкласти (словникове значення), проте забезпечує «місце доступу» до пов'язаних із ними концептуальних структур, створюючи «значеннєвий потенціал» слова. Поряд із лексичним значенням цей потенціал включає енциклопедичне знання, що в традиційних теоріях називають «фоновими

знаннями», якими є знання про світ і культуру окремої мовної спільноти, необхідні для успішного взаєморозуміння. У такий спосіб фонові знання включаються до семантики слова, становлячи один із компонентів його значення [8, с. 138]. Подібно думки дотримуються й М. Солсбері, підкреслюючи, що фрейми корелюють з енциклопедичним знанням, визначають значення слів, зумовлюють очікування, створюють базу для інтерпретації імплікацій і висновків, а також підгрунття для розуміння очікувань та іронії [32, с. 6–7]. Зважаючи на наведені спостереження, ми можемо говорити про когнітивний підхід до процесу перекладу як про такий, що відбувається шляхом обов'язкового звернення до відповідного фрейму інтерпретації, наявного в мові оригіналу, та максимально можливого відтворення його засобами мови перекладу.

Наслідком застосування фреймової семантики в моделюванні перекладацького процесу є прийняття низки принципів настанов, які виявляються релевантними під час перекладу як окремих термінів, так і філософських текстів загалом. По-перше, значення термінів можна зрозуміти повністю лише в межах певного фрейму, а отже, існування термінів безпосередньо залежить від існування фреймів, до яких вони входять. По-друге, фрейми забезпечують певну перспективу бачення конкретної мовно-філософської картини світу, адже вживання того чи іншого терміна «притягує» за собою конкретний фрейм його інтерпретації. По-третє, фрейми вибудовують певну ситуацію: будь-яка термінологічна одиниця накладає власну «рамку» на філософський матеріал, часто структуруючи його на підставі особливої метафоричної або метонімічної репрезентації, що постає у вигляді якнайширшого світоглядного узагальнення (наприклад, метафора «колесо сонця»).

Отже, конкретний лексичний вибір забезпечує своєрідний спосіб обрамлення ситуації й бачення світу загалом, що в разі досліджуваних нами термінів філософії призводить до відмінної інтерпретації понять часу, простору, руху і причини, однаково наявних у всіх природних мовах. Подібно до того, як англ. *coast* і *shore* по-різному фреймують ситуацію споглядання берега (розташування на суші vs. у морі), укр. *час* і рос. *время* передбачають відмінні способи сприйняття плину часу (лінійність vs. циклічність), а гр. *χρόνος* і дінд. *kālāh*, окрім цього, імплікують, що таке сприйняття визначається різними перспективами інтерпретації світоглядних моделей у цілому (простір vs. час). Як слушно зауважує В. Еванс, мова рідко є «нейтральною», проте, як правило, задає певну перспективу бачення, навіть коли ми не обізнані з нею так добре, як носії цієї мови [26, с. 229–230].

Основну ідею когнітивних досліджень у сфері перекладознавства можна узагальнити, визначивши її як необхідність «піднятися» від конкретних мовних форм до сфери мислення [19]. Зважаючи на те що когнітивний підхід, який орієнтується на процес перекладу, покликаний допомогти краще зрозуміти дієві механізми отримання фінального результату, цілком логічно, що основним у лінгвокогнітивній теорії перекладу виявляється питання про те, на якій основі перекладач як діяльна особистість формується сам і створює якісний продукт у ході своєї професійної діяльності [21, с. 134]. Загальноприйнятим стало визнання того, що перекладач повинен не лише знати мову оригіналу й мову перекладу, а й «мислити» цими мовами, тобто адекватно узгоджувати їх поняттєві системи. Видається доречною думка, що, зрозумівши повідом-

лення, «перекладач починає вести діалог із власною системою вже засвоєних знань шляхом активації особливої пошукової системи, яка діє на основі когнітивного (ментального) простору та займається пошуком відповідностей не просто серед окремих слів, а передусім серед знань, які стоять за їх значеннями» [16, с. 68].

Висновки. Отже, можемо підсумувати, що когнітивна лінгвістика, досліджуючи мовні форми у взаємозв'язку зі структурами знань, а також способами їх репрезентації у свідомості людини, формує сучасний етап розвитку перекладознавства як наукової галузі. Когнітивний підхід закріплює за перекладачем роль перетворювача оригінального повідомлення на перекладений текст, який при цьому особливу увагу приділяє когнітивним моделям організації інформації в оригіналі, а також пошуку відповідного способу відтворення їх у перекладі. У такому підході цілком можливо говорити про своєрідну «поняттєву/концептуальну еквівалентність» між повідомленням оригіналу та його відповідником в іншій мові, що, з огляду на принцип невизначеності перекладу, має сприйматися радше як ідеал, ніж як реальне відношення між оригіналом і перекладом, прийняте в традиційних теоріях еквівалентності.

Література:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории перевода : учебное пособие. Москва : Международные отношения, 1975. 240 с.
2. Библихин В.В. Принцип внутренней формы и редукционизм в семантических исследованиях. *Языковая практика и теория языка*. Москва : Изд-во МГУ, 1978. Вып. 2. С. 52–69.
3. Библиотека всемирной литературы. Серия первая. Москва : Художественная литература, 1973. Т. 1 : Поэзия и проза Древнего Востока / ред. В. Санович. 518 с.
4. Бреус Е.В. Основы теории и практики перевода с английского языка на русский : учебное пособие. 3-е изд. Москва : Изд-во УРАО, 2002. 208 с.
5. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / пер. с нем., общ. ред. Г.В. Рамишвили. Москва : Прогресс, 2000. 400 с.
6. Жаботинская С.А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный подход. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. 2009. № 848. С. 3–14.
7. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. Москва : Наука, 1982. 157 с.
8. Игнатъева И.Г. Система фоновых знаний: переводческие аспекты. *Лингвострановедение: методы анализа, технология обучения* : сборник статей / отв. ред. Л.Г. Веденина. Москва : МГИМО-Университет, 2005. Ч. 1. С. 134–145.
9. Киричук Л.М. Когнітивні аспекти перекладу. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2004. № 3. С. 184–188.
10. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
11. Комиссаров В.Н. Общая теория перевода: проблемы переводоведения в освещении зарубежных ученых. Москва : Черо, 1999. 136 с.
12. Кудрявцева Н.С. Гипотеза лингвистической относительности как основание концепции непереводаемости. *Наукові записки. Серія «Філологічні науки (мовознавство)»*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. Вип. 81 (4). С. 168–173.
13. Кудрявцева Н. С. Лінгвістична відносність і проблеми перекладу філософської термінології: лінгвокогнітивний підхід. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 460 с.

14. Минченков А.Г. Когнитивно-эвристическая модель перевода (на материале английского языка) : автореф. дисс. ... докт. филол. наук. Санкт-Петербург, 2008. 43 с.
15. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. Москва : Флинта: Наука, 2003. 320 с.
16. Нефедова Л.А., Ремхе И.Н. Когнитивные особенности переводческого процесса. *Экология перевода: перспективы междисциплинарных исследований* : материалы I Международной научно-практической конференции. Тюмень : Шуклин и Александров, 2013. 275 с.
17. Платон. Кратил / ред. А.Ф. Лосев и др., пер. с древнегреч. Т. Васильев. *Собрание сочинений* : в 4 т. Москва : Мысль, 1990. Т. 1. С. 613–681.
18. Потебня А.А. Полное собрание трудов: Мысль и язык / подгот. Ю.С. Рассказов, О.А. Сычев. Москва : Лабиринт, 1999. 300 с.
19. Ремхе И.Н. Когнитивные особенности перевода научно-технического текста (на материале текстов металлургической промышленности) : дисс. ... канд. филол. наук. Челябинск, 2007. 187 с.
20. Ткачук В. Комунікативні аспекти перекладу. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Філологія»*. 2008. № 2 С. 187–191.
21. Усачева А.Н. Перевод: от лингвистической теории к когнитивной модели. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2 «Языкознание»*. 2011. № 1 (13). С. 131–137.
22. Чередниченко О.І. Переклад – Культура – Ідентичність. Київ : Видавель О.Ю. Заславський, 2017. 224 с.
23. Швейцер А.Д. Теория перевода: статус, проблемы, аспекты : учебное пособие. Москва : Либроком, 2009. 215 с.
24. Catford J.C. A linguistic theory of translation: an essay on applied linguistics. London : Oxford University Press, 1965. 103 p.
25. Coseriu E. Falsche und richtige Fragenstellungen in der Übersetzungstheorie. *Theory and practice of translation*. Bern, Frankfurt am Mein and Las Vegas : Peter Lang, 1978. P. 17–32.
26. Evans V., Green M. Cognitive linguistics: an introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 830 p.
27. Koller W. Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg und Wiesbaden : Quelle & Meyer, 1992. 343 S.
28. Mounin G. Les problèmes théoriques de la traduction. Paris : Gallimard, 1963. 290 p.
29. Nida E.A. Towards a science of translating. Leiden : Brill, 1964. 331 p.
30. Pym A. Exploring translation theories. New York : Routledge, 2014. 178 p.
31. Routledge encyclopedia of translation studies / ed. by M. Baker and G. Saldanha. London, New York : Routledge, 2009. 674 p.
32. Salisbury M. Mentoring meaning: bridging the cognitive gap between biblical and receptor worldviews. *GIALens*. 2008. Vol. 1. URL: <http://www.gial.edu/GIALens/issues.htm> (дата звернення: 08.08.2017).
33. Seleskovitch D., Lederer M. *Interpréter pour traduire*. Paris : Didier, 2014. 480 p.
34. Vinay J.-P., Darbelnet J. *Stylistique comparée du français et de l'anglais : méthode de traduction*. Paris : Didier, 1958. 331 p.

Kudriavtseva N. A linguo-cognitive approach to translation and the concept of equivalence

Summary. The article suggests a theoretical analysis of the concept of equivalence used in traditional translation studies. The analysis is carried out through the lens of established differentiation between the word and its meaning. The objective of this study is to analyse how this dichotomy is realized in the cognitive linguistic approach, which has proved to be efficient in translation of terms for abstract notions. With this aim, the concept of conceptual equivalence is introduced and defined as an analytical category of linguo-cognitive translation studies. The exploration of denominations for such abstract categories as space, time, motion and cause in Sanskrit, Greek, Latin, English, German, Ukrainian and Russian, as well as their respective philosophical contexts of usage, suggests that an effective mechanism for pairing the word and its meaning is the notion of the inner form of the word. This notion correlates with the determinist views on language which imply a close relationship between form and meaning, and relate to the indeterminacy of translation principle. The indeterminacy principle suggests that the word meaning is not stable, but turns out to be dynamic, implies perspectivization, due to the “observer’s effect”, and can be described as a frame of interpretation. According to frame semantics, the word meaning is not made up of a number of separate concepts, but arises as a “point of access” to the related conceptual structures which create the so called “meaning potential”. This potential includes lexical meaning and encyclopaedic meaning, also known as “background knowledge” in traditional translation theory. Within this approach, conceptual equivalence suggests that abstract terms should be interpreted as dependent on their respective semantic frames, while also drawing these frames into the contexts of their use, and structuring these contexts on the basis of a particular mental representation.

Key words: equivalence, linguo-cognitive approach, inner form, frame semantics, philosophical terminology.